

BÜTÜN ŞİİRLERİ

Cenab Şahabeddin

Cenab Şahabeddin - Bütün Şiirleri' nin yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

Dergâh Yayınları: 467
Sertifika No: 49170
Türk Edebiyatı-Şiir: 37
ISBN: 978-975-995-664-6
Edebiyat Fakültesi Basımevi, İst. 1984
Dergâh Yayınları 1. b. Kasım 2011
2. b. Ekim 2015, 3. b. Kasım 2018
4. Baskı: Mart 2022

Dizi Editörü: İnci Enginün

Dizi Kapak Tasarımı: Işıl Döneray
Kapak Uygulama: Ercan Patlak
Sayfa Düzeni: Ayten Balaç

Basım Yeri: Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad.
2622. Sok. No: 6/13
Bağcılar / İstanbul
Tel: [212] 446 05 99
Matbaa Sertifika No: 52729

Kapak Basım Yeri: Hanlar Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: [212] 324 08 82

Cilt: Güven Mücellit & Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: [212] 445 00 04

Dağıtım ve Satış: Ana Yayın Dağıtım
Molla Fenari Sokak Yıldız Han No: 28 Giriş Kat
Tel: [212] 526 99 42-43 Faks: [212] 519 04 21
Cağaloğlu / İstanbul

Cenab Şahabeddin

BÜTÜN ŞİİRLERİ

Hazırlayanlar
Mehmet Kaplan
İnci Enginün
Biol Emil
Necat Birinci
Abdullah Uçman

DERGÂH YAYINLARI

Klodfarer Cad. Altan İş Merkezi No: 3/20 34122 Sultanahmet / İstanbul
Tel: [212] 518 95 79-80 Fax: [212] 518 95 81
www.dergah.com.tr / bilgi@dergahyayinlari.com

İçindekiler

CENAB ŞAHABEDDİN'İN ŞİİRLERİ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ, 9
KİTAP ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ / Abdullah Uçman, 15

I. BÖLÜM: YAYIMLANMIŞ ŞİİRLER, 21

TÂMÂT (1303/1887), 23

Bir kabristanı temâşâ, 25 / Bir verem kızın hasbîhâli yahud yâd-ı mâzî, 28 / Hilâl-i seher, 33 / Yatıyor!, 35 / Uyandı!, 36 / Hatırimdan çıkar mı?, 37 / Firâk-ı ebedî, 38 / Bir kırlangıç, 40 / Şihâb, 41 / Güzel bir rü'ya, 42 / Bir dağdan inerken, 45 / Gördüm, 47 / Bilmem kiminçün ağlarım?, 48 / Mahsûl-i mâtem, 49 / Tahassür, 51 / Tesâdüf, 52 / Yine siz!, 53 / Bir kitâbe-i seng-i mezâr, 55

1303/1885-1311/1895 YILLARI ARASINDA YAYIMLANAN ŞİİRLERİ, 57
Nazîre-i gazel-i Muallim, 59 / Gazel, 60 / Nazîre-i gazel-i Şeyh Vasfî, 60 / Tahmîs-i gazel-i Muallim, 61 / Tahmîs-i gazel-i Muallim, 62 / Tahmîs-i gazel-i Muallim, 63 / Gazel, 64 / Nazîre-i gazel-i Muallim, 64 / Tahmîs-i gazel-i Muallim, 65 / Nazîre-i gazel-i Muallim, 66 / Gazel, 66 / O gözler, 67 / Tahmîs-i gazel-i Muallim, 76 / “Olur fer-i ceberûta penâh gözleriniz”, 68 / Kemâl Beyefendi Hazretleri'ne nazîredir, 69 / Cânâ!, 71 / Gazel, 71 / Karîha-zâd, 72 / Gazel, 73 / Nazîre, 74 / Gazel, 74 / Gazel -Mesriye-güne-, 75 / Bir daha, 77 / Terci'-i hayâl, 78 / Tasvîr-i cânân, 79 / Nâle-i hasret, 80 / Gazel, 81 / Muhabbet, 81 / Gazel, 82 / Gazel, 83 / Gazel, 84 / Gazel, 84 / Mâ-fi'l-bâl, 85 / Müjde-i bahâr, 87 / Gazel, 88 / Hâb-ı seherî, 89 / Zübde-i mâcerâ, 90 / Temenniyât-ı hayâliye, 91 / Yâd-ı şebâb, 93 / Bir herem-dîdeden bir nev-demîdeye, 94 / Gül-bûse-i aşk, 96 / Bir garîbeye, 96 / Şi'r-i nâ-nüvişte, 98 / Gazel, 98 / Hafriyât-ı mâziye, 99 / Mürg-ı siyâh, 100 / Zavallı hasta, 100 / Cûy-ı hoş-revân, 101 / Nisfû'l-leyl, 102 / Meşgale-i rûz-merre, 102 / Meşcere-i saâdet, 103 / Aks-i mâh, 104 / Likâ-yı hazân, 104 / Tevdî-i esrâr, 105 / Garîb yelpaze, 106 / Ta'yin-i metâlib, 106 / Ferzend ü mâder, 107 / Benim kalbim, 109 / Meçhuller, 110, Şi'r-i mahzûn, 111 / Büyük valide, 112 / Teşne-i teb, 113 / Sâir-fi'l-menâm, 113 / Muhtazır, 114 / Rih-ı Âsif, 115

1312/1896-1318/1902 YILLARI ARASINDA YAYIMLANAN ŞİİRLERİ, 116

“Bir mezâr üstünde bir mürğ-i şikeste şâh-bâl”, 116 / Berg-i hazân, 117 / Bârân-ı bahâr, 118 / İnkisâr-ı bâzîçe, 118 / Bes ü şekvâ, 122 / Nevruz, 123 / Mev’id-i telâkide, 124 / Ağlasam, 125 / Def’-i keder, 126 / Leyâl-i zâhire, 127 / Âb u ziyâ, 127 / On sene sonra, 128 / Son arzu, 130 / Gazel, 131 / Riyâh-ı leyâl, 132 / Tuhfe-i rebîû, 134 / Bir sâniye mes’ûd!, 135 / Nısfü’l-leyl, 136 / Vâlidemin sesi, 137 / Büyük vâlidemin sesi, 137 / Baş ucunda, 138 / Rü’yâ-yı yetîm, 139 / Terâne-i mehtab, 139 / Dest-i yâr, 140 / Makdem-i yâr, 141 / Hayal-i râiyâne, 141 / Ümîd ü intizâr, 142 / Çocuk sesi, 144 / Elhân-ı nâlân, 145 / Yâdigâr, 146 / Sürûd-ı sehâr, 146 / Handeler, 149 / Tarîk-i rehâ, 150 / Çeşm-i yâr, 151 / Belâ-yı herem, 151 / Mersiye, 152 / Rûh-ı yâr, 153 / Bir hâtıra, 154 / Şeydâyâne bir hayâl, 154 / Hayâl-i yâr, 156 / Teâdül, 157 / Mâh-ı nısfü’l-leyl, 159 / Yâr-ı muhayyel, 160 / Mülhime-i eş’ârıma, 163 / “Dilerim kalb-i zârımı her ân”, 163 / Hayâl-i mâder, 164 / Elhân-ı hazân, 165 / Şitâ, 166 / Hasbihâl arasında, 166 / Kargalar, 167 / El ele, 167 / Seni dinlerken, 168 / Mersiye-i hodgâmâne, 169 / Levha-i tahayyül, 170 / Sevmek istedikçe, 170 / Ba’de’l-gurûb, 171 / Riyâh-ı mesâ, 172 / Deniz kenarında, 173 / Son muhabbet, 174 / Takâzâ-yı üslûb, 175 / İlk muhabbet, 176 / Hakikat-ı sevdâ, 177 / Unutulmayan sâniye, 177 / Ba’de’t-telâkî, 178 / Ferdâ-yı iftirâk, 179 / Riyâh-ı ilhâm, 180 / Nevruz-ı iştîyâk, 181 / Sana dâir, 181 / Temâşâ-yı leyâl, 182 / Temâşâ-yı hazân, 184 / Elhân-ı şitâ, 188 / Yakazât-ı leyliyye, 190 / Dehân-ı yâr, 193 / Mest ü mütefekkir, 193 / Kable’l-garâm, 194 / Mest ü müstağrak, 195 / Pür-hüzn ü heves, 196 / Hâtıra-i yâr, 197 / Nekahet-i kalbiye, 198 / Saadet, 199 / Yazdıklarına karşı, 201 / Diyojen’e, 202 / Şi’rim için, 203 / Gıysû-yı yâr, 204 / Kendim için, 206 / Penbe yelpâze, 207 / Bir hande, 208 / Menâkıb-ı hicrân, 208 / Hâtıra, 209 / Yakazât-ı aşk, 210 / İtirâf, 210 / Âheng-i hayâl, 211 / Kaval sesi, 212 / Gözlerin için, 212 / Menâkıb-ı hicrân, 213

1319/1903’DEN SONRA YAYIMLANAN ŞİİRLER, 214

Melâl-i bahâr, 214 / İhdâiyye, 215 / Terâne-i garam, 216 / Tevfik Fikret’e, 217 / Firkatte, 218 / Unutmalyım, 219 / Oğluma, 220 / Kasîde-i elem, 221 / Münâcât I, 222 / Teâvün, 223 / Don Juan, 223 / Mersiye, 225 / Büseler, 227 / Bir mersiye, 227 / El sürmeyin sakın!, 228 / Münâcât II, 229 / Münâcât III, 230 / Derviş, 233 / Firâk, 241 / Terâne-i sabâh, 198 / Akşam hisleri, 245 / Hilâl-i giryân, 246 / Tevhîd, 247 / Hasta, 248 / Aşkın terânesi, 249 / Belde-i mâzî, 250 / Yaz şarkısı, 251 / Şâirin kitâbe-i mezârı, 251 / İhtiyar çınar, 252 / Münâcât IV, 254 / Senin için, 255

II. BÖLÜM: YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLER, 257

Diyâr-ı firkatte, 259 / Serviler, 260 / Bir ümîd-i şikeste, 261 / Sûr-ı tabîat, 261 / Siper türküsü, 262 / İftirâk, 263 / Tahattur, 264 / Mangal başı, 265 / “Yavrum basıp geçtiğimiz şu toprak”, 266 / İlkbahar, 267 / Söz, 268 / Kasım manzaraları, 269 / Güz şarkısı, 269 / Hâile, 269 / Sonbahar, 270 / “Kar yağıyor sessiz sessiz”, 271 / Zemherîr, 271 / Kelebek, 272 / Ninni, 273 / Kış ufukları, 274 / “Hırsız diyordu içinden”, 274 / “Kan şî’ri içinde bir gurûbun”, 275 / Eş’âr-ı hazân, 276 / Gıysû-yı yâr

II, 277 / Hâtrât-ı hayat, 278 / Serzeniş, 278 / Sen okurken, 278 / Gazel, 279 / Gazel, 279 / Sabâvet, 280 / Temâşâlarım, 281 / “Açar cürûh-ı erâcîfi pîş-i fikrimde”, 281 / Hayâl-i hayat, 283 / “Bana fasl-ı hazâmı bildiriyor”, 283 / “Çeşmin o siyahlıkla meşhûn”, 284 / Nasîbe-i şâir, 285 / Ta’lîm-i aşk, 286 / Tahayyül, 287 / Rûhum, 289 / İhtisâsât, 290 / Gazel, 290 / Yâdigâr, 291 / Mesele-i ezeliyye vü ebediyye, 291 / Şarkı, 292 / Şarkı, 292 / Zemzeme-i ziyâ, 293 / Teklifât, 293 / Şâm-ı nevrûz, 295 / “Muhabbetten kadın her zevki bekler”, 296 / “Bir zaman derdim gam-ı aşkın senin düşvâr imiş”, 297 / “Küçücük, şuh ve şen dehânında”, 297 / Bûseler, 297 / “Seni sordukça gözlerim gökten”, 298 / Firâk 2, 299 / Yeni sevdâlar, 300 / Senin için, 301 / Mescid-i harâb I, 302 / Mescid-i harâb II, 303 / Mescid-i harâb III, 304 / Mescid-i harâb IV, 305 / “Severim bilmediğim bir kadını”, 306 / Savt-ı yâr, 307 / Sadâ-yı yâr I, 307 / Sadâ-yı yâr II, 308 / Giysû-yı yâr III, 309 / İftirak, 309 / İ’tirâf, 313 / Sabâh-ı firâk, 314 / Şâir, 315 / Subh-ı firâk, 315 / Ölenlere, 316 / Ellerin, 318 / İlaveler, 320 / Senin sesin, 321 / Mehtâb, 321 / Şiir lisanından, 322 / “Asabî fiskelerle bâd-ı mesâ”, 324 / Firâk, 326 / Sükût-ı mesâ, 327 / Gurûb-ı zerrîn, 329 / Neşîde-i hazân, 330 / Mezarımın kitâbesi, 331

BİTMEMİŞ ŞİİRLER, BEYİTLER VE MISRALAR, 333

“Gezer, yürür, düşe kalka büyür, güler, ağlar”, 335 / “Deryâ-yı bî-kerânın...”, 335 / Akarsular, 336 / Gece Kandili, 337 / Bahar, 337 / Bakınız, 338 / “Şu kitâb-ı hazîn ü pür-hûnu”, 339 / Mukayyet bir gazel, 339 / Çâlâkî-i sevdâ, 340 / “Seni yâd eylerim bu şî'r ile ben”, 341 / “Bize ümmid-i i'tilâ derler”, 341 / Vatan için, 342 / Hazân, 345 / Tamamlanacak neşîdeler, 346 / “Vücûd-ı hayyını saklar...”, 346 / “Yatırıp kalbin üstüne başımı”, 348 / “Pîş-i hüsnünde hep...”, 348 / “Sînen üstünde müttekî cebhem”, 348 / “Böyle ben mest-i inkıyâd olarak”, 349 / Zîr-i kalbimde...”, 350 / Hicrân, 350 / Hâile, 351 / Vatan, 352 / Vatan, 353 / Hilâl-i giryân, 353 / Vatan için, 358 / “Sanki âvâre bir güneştim ben”, 358 / Çiçekler, 359 / “Sanmayın hiss ile karâbeti var”, 359 / Terâne, 361 / Manzume projesi, 362 / Sadâ-yı yâr, 362 / Ayasofya, 363 / Münâcât, 364 / “Kalbimin iştikâsı ebkemdir”, 365 / Hazân, 366 / Yağmur, 366 / Gurûb, 367 / Tabîat, 367 / Akşam, 369 / Mehtâb, 369 / Şâir, 369 / Akşam, 369 / Rûh-ı Yâr, 370 / Tevhîd, 370 / Muhâciriz, 371 / Akşam, 371 / Şâir, 372 / “Câm-ı bûsemle...”, 372 / “Bir kadın aşkı...”, 373 / “Nedir yeryüzünde insanlar”, 374 / “Bir tâze beşik, tülleri...”, 375 / “Şu vefâsız cihânda sen ancak”, 377 / Bahar, 378 / Fırtına, 378 / Mütâlâa, 379 / “Ben sensiz yaşar kıyâs etme”, 379 / “Bir gül üstünde şûh u şen öterek”, 380 / Şiir, 381 / Bahâr, 381 / Ezvâk-ı revâh, 381 / “Söyle ecrâma dönmesin gözüm”, 382 / Mesâ-yı serâb, 383 / Akşam, 384 / Şâir, 384 / Sadâ-yı yâr, 385 / Hakan-ı mahlû, 385 / Rabbim, 385 / “İstirâhatten işte muztaribim”, 385 / “Ellerin, ellerin eder teskîn”, 386 / Senin karşında, 386 / Dest-i yâr, 387 / Rebîyyât, 388 / Sadâ-yı yâr, 388 / Fırtına, 388 / Neşîde-i mesâ, 388 / “Nazarın tütüyor niğâhımda”, 389 / Akşam, 389 / Ninni, 391 / Dest-i yâr, 391 / Şâir, 391 / “Âşinâ dîdeler gibi konuşur”, 391 / Akşam, 392 / Hislerim, 393 / “Öyle bir nâzenin şükûfe-i ter”, 394 / Ahzân-ı şafak, 395 / Ba'de'l-Gurûb Leyl İçinde, 396 / Gurûb-ı zerrîn, 398 / Giysû-yı yâr, 400 / “Seyl-i zülfünde gonce-i rüyun”, 401 / Giysû-yı yâr, 401 / “Oynuyor saçlarında bâd-ı mesâ”, 402 / Kıskaçlık, 403 / Rebîyyât, 404 / Fahriye, 404 / Samîm-i kalbimde, 405 / “Şimdi encüm kenâr-ı şebde”, 405 /

Firak, 406 / Mersiye, 407 / İtiraf, 407 / İtiraf, 408 / Her bahçe, 410 / Sustu dereler, 411 / “İnce dallar girift kalıp örüyor”, 413 / “Susuyor yolcusuz kalan yollar”, 414 / Mescid-i harâb, 415 / Akşam, 416 / Gurur, 416 / Hazân, 416 / Sabah, 417 / Şâir, 417 / “Lahn u feryâdi eylerim inşâd”, 418 / Sesin, 419 / Eller, 419 / Bahar, 420 / Bahar, 420 / “Süslenir bir hayât-ı tâze alır”, 421 / “Kat’eylerim ümmîd ile feyfâ-yı hayâtı”, 421 / Akşam, 423 / Rebiyyât, 423 / Akşam, 423 / Akşam, 423 / “Semâya güneş zemîne zulmet yaraşır”, 425 / “O kadar râkid olur ki...”, 425 / “Nasil gece âlem bir kütle-i ...”, 426 / Akşam, 427 / Akşam, 427 / Seyredelim, 427 / “Bir gonca râz-ı aşkı sorar penbe bir güle”, 428 / “Bülbül bu bî-bedel...”, 428 / Bâd-ı hazân, 429 / Bahâr, 430 / Mehtâb, 431 / Akşam, 431 / Gece Kandili, 431 / Sonbahar, 431 / “Kürevî bir mahbeste mahbustur”, 432 / “Parmakları ölümün her an...”, 432 / “Tenhâ gezerim zalâm içinde”, 433 / “Ahlâk-ı avâm bence mecrûh”, 434 / “Ey şî’r-i cihân güzelliştir”, 434 / “Doğduk güneşin doğduğu yerden”, 435 / “Her hâme benden ister ümmîd-i saâdeti”, 437 / “Yıkıldı pîş-i nigâhımda câ-be-câ büldân”, 438 / “Elfâza âheng içinde...”, 438 / “Atfettim o esnâda bir zill-i teveddüde”, 439 / Kable’l-garam Kalbe’t-telâkî, 440 / “Ben işte ihtiyar oldum”, 440 / “Mevsimin bâd-ı nâle-kârında”, 441 / Hazân, 441 / “Haydi ey millet-i Osmâniye”, 442 / Toprak, 443 / Toprak, 443 / “Her sözü gözlerin ifâde eder”, 444 / Kelimât, 444 / “Gözlerin pür-vedâ idi her dem”, 445 / Naaş, 445 / “Uzanır ye’s ile her pencereden”, 446 / Akşam, 447 / “Bu güzel taze şî’r-i eşyâda”, 449 / Bahar, 449 / “Gözleri bir bulutlu penceredir”, 450 / İhtiyar, 450 / “Bir şü’le vardı kalb-i melûlümde göz gibi”, 451 / İştîyak, 451 / Bahar, 452 / Nisyân, 454 / Münâcât, 455 / Mev’id-i Telâkîde, 455 / “Kalbimin ra’şesiyle elfâzi”, 456 / “İniyor kalbime tel tel güneş saçların...”, 457 / Şikâyet, 457 / Arzu, 457 / Hâtıra, 458 / Vatan, 459 / Sözlere, 459 / “Kelîmât, ey gül ü sünbül...”, 459 / Hasta, 460 / “Bir katre-i bedbaht idi...”, 461 / “Meleğinden cüdâ kalan bir behîşt”, 461 / Çocuklarıma, 462 / Bahâr, 462 / Akşam, 463 / Atâlet, 464 / Sabâh-ı firâk, 465 / “Sînem üstünde şimdi hissederim”, 465 / Ezvâk-ı ervâh, 466 / Babam, 467 / Kelimeler, 467 / “Yeşil gözünde güzellik...”, 467 / Kış, 468 / Hazân, 468 / Kitâbe-i Mezar, 468 / “Mürûr-ı bahârı nasıl anlayım ben”, 469 / “Gel öğreteyim ben sana...”, 470 / “Seni sordum cibâl ü ebhâra, 470 / Takvim, 470 / Bu çiçek, 471 / “Ya beni kollarında öldürmek”, 471

CENAB ŞAHABEDDİN’İN EL YAZISI İLE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER, 473

CENAB ŞAHABEDDİN'İN ŞİİRLERİ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Cenab Şahabeddin'in şiirleri bugünkü nesiller için eskimiş ve hattâ unutulmuş olmakla beraber, Tanzimat'tan sonra Batı tesiri altında vücuda gelen yeni Türk şiiri tarihinde önemli bir yer tutar. Abdülhak Hâmid ve Recâizâde Ekrem'den sonra Türk şiirinde en büyük yeniliği yapan odur. Bu yeniliği her şeyden önce, o devre kadar Türk şiir geleneğini çok iyi bilen ve o gelenek içinde yaşayan yazarlar ve şairler hissetmişlerdir. Bundan dolayı onların şahadeti, bugün ileri sürülebilecek olan hükümlerden daha doğrudur. Zira araya giren zamanın getirdiği değişiklikler dolayısıyla bugünün okuyucusunun daha önceki nesillerin duyduklarını hissetmesi güçtür.

Daha on dört yaşında iken şiir yazmağa başlayan Cenab, önce Muallim Naci ve Şeyh Vasfî gibi eski şiir geleneğini değişik bir şekilde devam ettiren şairleri taklit eder, onların gazellerine nazireler söyler. İki yıl kadar devam eden bu taklit devresinde Cenab, aruz veznini kullanmasını öğrenir. 1887 yılından sonra Abdülhak Hâmid ile Recâizâde Ekrem'in etki alanına girer. Hâmid'in şiirlerine yazdığı nazirelerde, Hâmidâne fakat orijinal ifade ve hayaller vardır. Cenab, 1888 yılında, ilk gençlik şiirlerini *Tâmât* adı altında neşreder. Cenab, şiir yazmağa Muallim Naci ve Şeyh Vasfî gibi divan edebiyatı tarzında gazel yazan şairleri taklit ve tanzir etmek suretiyle başlamış olduğu halde, yeni görünmek maksadıyla, kitabına bu ilk şiirleri almamıştır. Dikkat edilirse *Saadet* gazetesinde yayınlanan gazelleri bu tarihten daha öncedir. Cenab'ın bütün şiirlerini içine alan bu kitaba, devrin zevk ve üslûbunu ve Cenab'ın aştığı merhaleleri göstermesi bakımından, bu şiirler de alınmıştır.

1889 yılında doktor yüzbaşısı olarak askerî Tıbbiye'yi bitiren Cenab, cilt hastalıkları sahasında ihtisas yapmak üzere Paris'e gittiği zaman, oradaki yeni edebiyat akımlarını da takip eder ve edebiyat çevrelerine girmeğe çalışır. Bu yıllarda Fransız edebiyatına, natüralistler ile simbolistler ve Parnas okuluna mensup olanlar hakimdir. Cenab, bu akımların tesiri altında kalmış ve değişik konu ve şekillerde şiirler yazmıştır. Cenab'ın Paris dönüşü *Malûmat* dergisinde neşretmiş olduğu bu şiirlerde dikkati çeken taraf, yeni şekillerle beraber yeni bir üslûp yaratmağa çalışmasıdır.

Cenab'ın bu tarihten sonra yazdığı eserlerde, Batılı şairler gibi, resim ve musiki sanatlarından istifadeye çalıştığı, bazen kelimelerin uyandırdığı pitoresk hayallere, bazen onların fonetik imkânlarına ağırlık verdiği; ideal olarak, şiir ile resim ve musiki sanatlarını birleştirmeğe çalıştığı görülür*.

Cenab'ın, Türk şiirine getirmiş olduğu yeniliklerden biri ve en mühimi, Türk edebiyatında o zamana kadar kullanılmayan orijinal terkipler, sıfat ve isim tamlamalarını şiirde kullanmış olmasıdır. Divan şairleri, şiirlerini ortak mazmunlarla inşa ediyorlardı. Tanzimat'tan sonra Türk yazarları şahsî bir üslûp kullanmaya başladılar. Fakat Servet-i Fünûn nesline kadarki edebiyata, yine de gazeteden ve günlük dilden gelen ortak bir ifade hakimdir. Cenab, seçtiği kelime ve terkiplerle tamamiyle şahsî, yeni, çok ince işlenmiş bir üslûp yarattı. Bu yüzden, şiirleri başlangıçta çok yadırgandı, tenkit edildi ve alaya alındı. Batı edebiyatına oldukça âşina olan Ahmet Midhat Efendi bile onu “dekadanlık” ile itham etti. Ancak batı şiirini tanıyan gençler onun orijinal üslûbunu taklit ettiler. Cenab'ın üslûbu yaygın hale gelince ve geniş bir okuyucu zümresi ona alışınca, tenkitlerin arkası kesildi. Servet-i Fünûn'un nesir üstadı Halit Ziya Uşaklıgil Cenab'ın şiirlerinin kendisinde uyandırdığı intibaları Cenab'ın ölümü dolayısıyla yazdığı bir yazıda şöyle anlatır:

“Onu *Mektep* risalesinde görünen manzumeleriyle tanıdım, ve sandım ki birden bir şimşekle bütün sanat telakkilerimin tersîm edilmiş şekillerini gösteren bir ufuk yırtıldı, bu öyle gözleri dolduran bir aydınlık oldu ki ihtiyarımı selbenden bir hamle ile, güneşe atılan sarhoş kuş cezbesiyle, ona koştum.

* Bu iki konuyu Prof. Dr. Mehmet Kaplan “Cenab Şahabeddin'in Şiirlerinde Pittoresk” ve “Cenab Şahabeddin'in şiirlerinde ses ve musiki” başlıklı makalelerinde geniş olarak ele almıştır: *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. V, İstanbul 1953, s. 15-31; C. VIII, nu. 1-2, 1956, s. 45-60; ayrıca bk: *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, İstanbul 1976, s. 392-424.

Türk nazmında yeni bir lisan, yeni bir âhenk, o zamana kadar emekleyerek kendisine bir çığır açmağa çalışan Türk edebiyatında tamamiyle başka bir âlemin geniş yolunu gösteren bir meş'ale vücade gelmişti; latife eder gibi, bir oyun yapar gibi, bu zarif ve güzel gencin elinde Türk sanatı büyük bir ihtilâl vücade getirmiş oluyordu.”*

Halid Ziya, aynı zamanda büyük bir nesir üstadı olan Cenab'ın nesri hakkındaki görüşlerine de bu yazısında yer verir:

“Nazımda bu bid'ati gösterdikten, lisanın musikisini, fikirlerin ve kelimele-
rin cümbüşünü her türlü arzu ve hevese ramolacak kadar sanatının sihriyle
yoğrulup her türlü taraba, her çeşit raksa, uyduracak muvaffakiyetleri temin
ettikten sonra, takip edilen maksada vusûlü müteakip ondan bıkip unanan
bir sanatkâr istihkârıyla nazmı bırakıp atmış göründü; sanki bu oyuncağı
kırılıp bir köşeye atılacak, zekâsının kudreti dününde, şâyân-ı ihmal buldu;
daha zor bir iş yapmak, asırlardan beri yerleşmiş itiyatlarla tahaccür etmiş
âsi adalelerini yumuşatmak, büktüp, evirip, kıvrırarak, her inhinaya, her şekle
müstaid bir seyyaliyete getirmek için Türkçenin nesrine çattı. Bu çatışa da
bir latife, bir oyun gibi yaptı.

Bir yandan, nesrin nahvinde, o zamana kadar nusus-ı mukaddese kabilinden
bir harfine dokunulamayacak zannedilen müesses kaidelerini altüst ederek
Türk lisanını garp lisanlarının cereyanına itba etmek kabilinden büyük bir
ihtilâl yaparken bir yandan da bu ihtilâlin arasına zekâsının daima oynak
ve şakrak şuhluklarını serpiştirdi. Fikirler onun ellerinde bir hokkabazın
havaya atıp yakaladığı muhtelif cisimler gibi iner, çıkar, şimdi çarpışacak,
şimdi düşecek zannolunurken gene maharetinin sihriye münkad olarak
yerlerine gelip konarlardı.”

II. Meşrutiyet'ten sonra Fecr-i Âtî grubuna mensup olan şair-
ler, Cenab'ın yolunda gittiler. Ahmet Hâşim, Cenab'ın açtığı çığırda
Türkçenin en güzel şiirlerini yazdı. Ahmet Hâşim'i, Ahmet Hamdi
Tanpınar ve başkaları takip etti. Cenab, Türk yazarlarına kelimelerle
yeni, güzel, şairâne bir dünya görüntüsü yaratmayı öğretti.

Cenab'da, daha önceki Türk yazarlarında pek görülmeyen bir üslûp
cehdine rastlanılır. Kızlarının bize verdikleri müsveddelerde bu üslûp
cehdi açıkça görülür. Biz bu üslûp cehdini ortaya koymak maksadıyla,
neşredilen metinlerle müsveddeler arasındaki farkı gösterdik. Cenab'ın
müsveddeleri arasında, günlük dilde kullanılmayan kelimelerle dolu
defterler vardır. Cenab için önemli olan konu değil, konunun yeni ve

* “Cenab Şehabeddin”, *Yolların Sesi* (Cenab nüshası), nu. 15, 28 Şubat 1934, s. 299-300.

orijinal bir şekilde işlenmiş olmasıdır. Cenab ile Fikret arasındaki en büyük fark buradadır. Fikret'in bütün şiirlerine hakim olan, şahsiyet ve mizacına bağlı bir hayat görüşü vardır. O, konularını bu hayat görüşüne göre seçer ve işler. O da şekil ve üslûba önem verir ama, Cenab gibi kelime kimyacısı değildir. Bununla beraber Cenab'ın da bazı şiirlerinde kendine has bir hayat felsefesine yer verdiği görülür. Fikret'e nazaran Cenab'ın hayat karşısında almış olduğu tavır daha felsefî ve şüphedir. Cenab sosyal konulardan çok, insanın kaderi, kâinat içindeki yeri üzerinde durur. Cenab bazı şiirlerinde tabiat manzaralarını, günün saatlerini saf bir şekilde işler.

Bu kitaptan önce, 1934 yılında Sadettin Nüzhet Ergun, Cenab Şahabeddin'in şiirlerinden bir kısmını toplamış ve yayınlamıştır.* Sadettin Nüzhet'in kitabının başında Cenab'ın hayatına, tenkitlerine, nesirlerine ve politik görüşlerine dair bilgiler de vardır. Cenab'ın şiirleri çok ayrıntılı stilistik bir incelemeyi gerektirdiği için, biz bu işi başkalarına bırakarak, ilerde böyle çalışmalar yapacaklar için şairin bütün şiirlerini varyantlarıyla ortaya koymağa çalıştık. Cenab Şahabeddin'in kızları pek muhterem Şîvezat Erez Hanımefendi ile Reşîka Ozankan Hanımefendi bize babalarının müsveddelerini vermemiş olsalardı, bu kitabı hazırlayamazdık. Bu şiirleri vücuda getirmek için Cenab, bütün ömrünü harcamıştır. Onların her kelimesi, her terkibi üzerinde düşünmüştür. Burada, malzemesi eski ve yabancı olsa da, saygıya değer bir şiir işçiliği bahis konusudur. Cenab, bütün şiirlerinde özlediği başarıya ulaşmak için hayatı boyunca bu şiir işçiliğinden büyük bir zevk duymuştur. Hâlis şiir elmas kadar nâdir bir şeydir, onu elde etmek için büyük emek ister. Eskiler:

Eğer maksûd eserse mısırâ-ı berceste kâfidir.

derlerdi. Hâlis tek bir şiir bile, bir insanın ömrünü şiir sanatına vermediği değer. Cenab, bir tane değil, beş-on tane güzel, benzeri olmayan şiir söylemiştir. “Elhân-ı Şitâ”, “Yakazât-ı Leyliye”, “Temâşâ-yı Leyâl”, “Temâşâ-yı Hazân”, “Pür-Hüzn ü Heves”, “Münâcât” gibi şiirler, nesiller boyunca okunmuş, antolojilere girmiş, Türk okuyucularına hâlis şiir zevkini vermiştir. Devrin dilini bilen okuyucular bu kitapta kendi zevklerine göre daha başka güzel şiirler de bulacaklardır.

* Sadettin Nüzhet Ergun, *Cenab Şahabeddin*, İstanbul 1934.

Biz bu kitabı, şahsî zevkten çok ilmî bir düşünce ile hazırladık ve edebiyat tarihinde yer alan bir şairin şiirlerini, sanatının gelişmesini göstermek için kronolojik olarak sıraladık. Bu çalışmayı yaparken kendimizi bir sanatkârın atölyesine girmiş gibi hissettik ve beraberce çalışmanın zevkini tattık.

Cenab'ın müsveddeleri kâğıtlar üzerine veya defterlere yazılmış olarak bulunuyordu. Defterlerin bir kısmında sadece şiirler yer alırken, bir kısmında başka yazılar, hattâ lugat çalışmaları yanında şiir taslakları da bulunmaktaydı. Kâğıtların bir kısmı dağınık, bir kısmı ise bir araya getirilerek tomarlar teşkil edilmiş haldeydi. Bu, kısmen tamam olan tomar ve sadece şiirlerden oluşan defterler, muhtemelen Cenab'ın kitap olarak yayımlamayı düşündüğü şiirlerini ihtiva etmektedir. Biz bu tamamlanmış olanlar ile henüz tam şeklinin bulmamışları ayırdık. Çalışırken malzemenin tamamını numaraladık. Şiirlerin altında görülen Defter ve Tomar'ların karşısındaki numaralar ile sayfa numaralarını biz verdik. Bundan maksadımız, bize emanet edilmiş olan malzemeyi daha ilk anda tesbit etmek ve işlerken de, neyin nerede olduğu okuyuculara belirtmek içindir. Bazı şiirlerin de birden fazla müsveddesine rastladık. Bunlardan nüshalar arasındaki farkları gösterebilecekleri bir araya getirdik ve farkları işaret ettik. Bazılarını ise, farklılıkların gösterilmesi, şiirlerin tamamının yazılmasını gerektirdiği için, ayrı ayrı aldık.

Cenab'ın şiirlerini toplayan iki kitap *Tâmât* ve Sadettin Nüzhet'in derlemesinde yer alan şiirler ve bunların çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan şekilleri –bazısı birden fazla– elimizde bulunan müsveddelerle karşılaştırdık ve farkları her şiirin dipnotunda belirttik. Tarama ve derlemelerimizde gözden kaçmış bazı eksiklikler ilerde tamamlanabilir. Cenab'ın yayımlanmış olan tek şiir kitabını bu derlemenin başına aldık, ondan sonraki şiirleri de yayım tarihlerini esas tutarak kronolojik olarak sıraladık.

Hiç yayımlanmamış, sadece elde müsveddeleri olan şiirleri kitabımızın ikinci bölümüne aldık. Bu ikinci bölümü de kendi arasında ikiye ayırdık: Şekil almış ve tamamlanmış olanlar ve henüz şekilsiz olanlar. Tamamlanmışları başa aldık, tamamlanmamış olanları ise sona koyduk. Böylece kitap, yayımlanmış, yayıma hazır ve yarım kalmış şiirler olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmış oldu. Bu kitapta Cenab'ın bütün şiirleri ilk defa bir araya getirilmektedir. Ayrıca bu çalışma ile bir şairin şiir sanatının nasıl bir cehit işi olduğunu görmek isteyenler, henüz şekil

almamış şiirleri incelemek suretiyle görebilirler.*

Edebiyat tarihi bakımından aşılmış merhaleleri bilmenin şahsî tercihlerden daha önemli olduğuna inanıyoruz. Şiir sanatıyla uğraşanlara bu yarım şiirler, üzerinde çalışıp düşünülecek bir malzeme teşkil etmektedir.

Servet-i Fünûn şiirine katkısı, âdeta onun estetiğini vücade getirdiği vâkıası yanında, Cenab'ın kendinden sonra gelen şairlere yaptığı tesir de unutulmamak gerekir.

Cenab Şahabeddin, bir kısmı *Tâmât*'ta, bir kısmı 1886 yılında *Sebât* ve *Gülşen* mecmualarında çıkan ilk gençlik şiirlerinde, başvurduğumuz hiçbir lügatta bulunmayan birtakım kelimeler kullanmıştır. Eskilerin "garâbet" adını verdikleri bu nevi ifadeleri, onun daha sonra imajlarda arayacağı orijinalitenin henüz olgunlaşmamış bir tezahürü olarak kabul etmek mümkündür. Cenab'ın müsveddeleri arasında şiirlerinde kullanmak maksadıyla topladığı kelimeleri ihtiva eden birçok defter vardır.** Bunların hangi lügatlardan çıkarıldığı ve estetik bakımından hangi işe yaradığı ayrı bir araştırmanın konusudur.

Uzun bir çalışma sonunda meydana gelen bu eserin basımı, mesut bir tesadüfle Cenab Şahabeddin'in ölümünün 50. yılına tesadüf ediyor. Bir yazarı anmanın en güzel şekli, şüphesiz onun eserleri üzerinde durmak ve düşündürmektir. Böylece onu hem anlamlı bir şekilde hatırlamış, hem de faydalı bir hizmette bulunmuş olduğumuza kaniiz.

Bizi Cenab Şahabeddin'in kızları Reşika Ozankan ve Şîvezat Erez hanımefendilerle tanıştıran ve bu kitabın hazırlanmasına vesile olan ise Sevim Nârinç Hanımefendi'dir. Burada her üçüne de ayrı ayrı teşekkür ederiz.

HAZIRLAYANLAR

* Bu son bölümde Cenab'ın kelimeler ve mısralarla nasıl oynadığı, her mısra için birçok denemeler yaptığı görülecektir. Özellikle bu bölümde hayli tekrar bulunduğu dikkatli okuyucuların gözünden kaçmayacaktır.

** Bu defterler İSAM Kütüphanesi'ne teslim edilmiştir.